

Kronik

januar - marts 1992

Franz Grillparzer 1791 - 1872

Udstilling på Universitetsbibliotek Amager 12. februar - 31. marts 1992

Den store østrigske dramatiker Franz Grillparzer blev født i Wien i Mozarts dødsår 1791. Faderen, der var jurist, døde allerede i 1809, og Franz måtte som den ældste af fire brødre, knap 20 år gammel, sørge for familien, der efter statsbankerotten i 1811 kom til at sidde i meget trange kår. I 1817 begik en af hans brødre selvmord, en anden stak af og blev kriminel. I 1819 hængte moderen sig.

Grillparzer indså fra starten, at han ikke ville kunne leve af at være digter, og han uddannede sig derfor til jurist og blev østrigsk embedsmand. Han søgte flere gange forgæves ansættelse i det kejserslige hofbibliotek og måtte i stedet tage en stilling i finansforvaltningen. I 1832 blev han udnævnt til arkivdirektør i Hofkammerarchiv, og da han i 1856 efter eget ønske trak sig tilbage fra dette hverv, havde han titel af hofråd.

Succes'en på teatret indfandt sig hurtigt. Hans første drama *Die Ahnfrau* (Stammmoderen, 1817) blev modtaget med begejstring, hans næste, *Sappho*, opført på Wiener Burgtheater i 1818, indbragte ham kontrakt som hofteaterdigter. Han var nu ubestridt Østrigs førende forfatter. Men efter at hans lystspil *Ve den, de lyver!* var blevet en stor fiasko i 1838, trak Grillparzer sig fuldstændigt tilbage fra teatret, og de senere store dramaer *En brodertvist i Habsburg*, *Libussa* og *Jødinden fra Toledo* blev skrevet til skrivebordsskuffen og først udgivet og opført efter hans død.

Grillparzer, der i sine dramaer har skildret kærligheden så subtilt, sagde om sig selv, at han ikke var i stand til at elske. I 1823 forlovede han sig med Katharina Fröhlich, men det kom hverken til et brud eller til

ægteskab. Som gammel flyttede han dog ind hos søstrene Fröhlich som logerende, og han indsatte Katharina som sin universalarving. Angsten for de store, utæmmede emotioner overvandt han aldrig. Han frygtede de afgrunde, lidenskaben kan føre til, og reagerede ved selvbeherskelse: "Der er noget i mig, der siger, at det er lige så upassende at vise sit indre i sin nøgenhed som sit ydre".

Grillparzers politiske stilling i det af uro og undertrykkelse hærgede Østrig-Ungarn var ikke entydig.

Hans frihedsidealer stammede fra det 18. århundrede, fra den oplyste kejser Joseph II. Han måtte selv lide under censuren i Metternichs konservative Østrig, men han tog alligevel afstand fra opstanden i 1848, da han frygtede, at de stadigt stærkere nationale følelser blandt de mange folkeslag i det østrig-ungarske rige ville føre til opløsning og kaos. Kun hæren ville kunne redde Habsburgmonarkiet. Et epigram fra 1849 lyder: "Den nye dannelses vej går fra det humane gennem det nationale til det bestialske".

I 1861 blev han medlem af det østrigske herrehus (overhus) på livstid.

I Danmark har Grillparzer aldrig fået den plads, der tilkommer ham. H.C. Andersen besøgte ham ganske vist flere gange i Wien og skrev meget rosende om ham i sine dagbøger, men bortset fra nogle opførelser af hans dramaer på Dagmar-teatret i 1890'erne, er han forblevet en digter for specialisterne. Dog kom der i 1965 en oversættelse af hans mesterlige novelle *Den fattige spillemænd* i Hasselbalchs Kulturbibliotek.

Grillparzer-udstillingen bestod dels af plancher, stillet til rådighed af Det østrigske Udenrigsministerium gennem Den østrigske Ambassade i København, dels af montrere, indeholdende materiale om og af Grillparzer fra Det kongelige Biblioteks samlinger. Planchedelen var redigeret af Victoria Lunzer-Talos. Den danske redaktion blev foretaget af forskningsbibliotekar Willy Dähnhardt.

Danske Bogbinder Signaturer

Udstilling på Universitetsbibliotek Fiolstræde 3. - 28. februar 1992

Bag udstillingen stod en gruppe bogbindere og antikvarboghandlere, som er i færd med at udarbejde en registrant over danske bogbindermestre.

Omkring 1840 begyndte bogbindermester H.C. Lerche som den første herhjemme, at sætte en lille etiket med navn og adresse i sine bogbind. Andre bogbindere var hurtige til at tage ideen op, og den blev hurtigt udbredt over hele landet.

Udstillingen viste et bredt udvalg af signaturer fra de sidste 150 år, både etiketter og stempler, deres udformning, variationer og placeringer, hvortil kommer variationer i bindenes faglige udførelse.

Danske breve i Universitetsbiblioteket i Oslo

Kommissionen for Registrering af Kilder til Dansk Historie afslutter med denne introduktion sit arbejde med registrering af danske breve m.v. i Oslo Universitetsbibliotek fra det 19. århundrede.

Som nævnt i *Magasin* 1991:3, blev der i efteråret leveret nok en seddelregistrant til Det kongelige Bibliotek, indeholdende registrerede danske breve i Universitetsbiblioteket i Oslo. Registreringen omfatter personer, der var centrale i dansk kulturliv i perioden ca. 1814-1870. Vi er altså gået et stykke længere tilbage i tiden, end den allerede eksisterende registrant, der dækker perioden ca. 1870-1914.

Kriterierne for udvalget er desamme, som er omtalt i *Magasin* 1991:3 (s. 44). Et udvalg af danske kulturpersonligheder, gjort på grundlag af især litteraturhistoriske værker, er søgt i håndskriftsamlingens afsenderkartotek. I tillæg er der registreret nogle personer knyttet til disse ved slægtskabs- eller venskabsbånd. Tillægspersonerne er tilfældige i sit udvalg. Der er også denne gang en seddel foran i registranten, der viser, hvilke personer der ikke blev fundet som afsendere i håndskriftsamlingens kartotek.

Da jeg begyndte denne anden registrering, blev jeg foreholdt muligheden af, at der kunne være flere breve i denne periode, end i den efterfølgende. Formentlig fordi den nu registrerede periode kom så tæt efter opløsningen af det dansk-norske dobbeltmonarki. Det viste sig ikke at være tilfældet. Der er rigtignok registreret flere afsendere, nemlig 108 mod 104

i den efterfølgende periode, men samlingen indeholder langt færre breve.

Grunden til de relativt få breve kan være, at der fra denne ældre tid ikke er bevaret så mange. Det kan også være, at personlig korrespondance endnu ikke var særlig almindeligt. Men det kan jo også være, at nordmændene på dette tidspunkt var mere optaget af at etablere en egen kultur og identitet end at dyrke forbindelserne til sit gamle „herreland“.

De tilsammen 1617 breve er fordelt på 478 indførsler. Sedlerne registrerer afsender og modtager, samt dato for hvert enkelt brev. Hver indførsel indeholder gennemgående ikke mange registrerede breve.

Nogle undtagelser skal nævnes; Michael Birkeland modtog (mindst) 32 breve fra Christian W. Bruun. Amalie Munch modtog 31 breve fra Nicolaj Bøgh. Sophus Bugge modtog 27 breve fra Svend Grundtvig, og Ludvig Daae modtog hele 40 breve fra Edv. Holm. Ludvig Daae modtog også 37 breve fra Holger Fr. Rørdam. Christian Boeck var en herre med solid korrespondance; samlingen indeholder 33 breve til ham fra P.L. Panum, og 27 fra Japetus Steenstrup.

En specielt stort del af samlingen udgør breve fra Magdalene Thoresen. I alt 384 breve fordelt på 58 kendte og 8 ukendte modtagere. Hele 125 breve er stilet til Amalie Munch.

Andre danske, der har efterladt sig mange breve i denne samling, er H.C. Andersen (40 breve), M.A. Goldschmidt (44), A.F. Krieger (57), Chr. K.F. Molbech (39), Ludvig Schrøder (40), Caspar Fr. Wegner (31) og Erik Chr. Werlauff (38). Japetus Steenstrup skal fremhæves igen. Efter ham findes i tillæg til de 27 ovennævnte breve, yderligere 50.

Man skal være opmærksom på, at der i denne samling findes ret mange afskrifter, og også en del fotokopier. Det var tit markeret, hvem der havde foretaget afskriften. Sådanne oplysninger er indført i registranten. Det fremgik ikke, hvor originalerne kan ses, men højst sandsynligt befinder flere af disse breve sig i Det kongelige Bibliotek i København. Mit råd er derfor nøje at kontrollere, hvilke breve der findes i Det kongelige Bibliotek, inden man tager til Oslo for at læse i den aktuelle samling.

Forhåbentlig vil registranten komme læg og lærd til nytte.

Bodil Chr. Erichsen

Farvelagte tegninger af digteren Poul Martin Møller. Erhvervet til Håndskriftafdelingen. Tegningerne blev udstillet i Det kongelige Biblioteks forhal i foråret 1992.

Glæde over Danmark - Gave til Det kongelige Bibliotek

Krista og Viggo Petersens Fond har på Bruun Rasmussens auktion i foråret 1992 erhvervet en lille samling farvelagte tegninger af digteren Poul Martin Møller (1794-1839) og skænket dem til Det kongelige Biblioteks Håndskriftafdeling.

De enestående billeder stammer fra Poul Martin Møllers skitsebog fra den Kinarejse, han i 1819-21 foretog med et af det asiatiske kompagnis skibe. Det var under denne sørejse, digteren skrev sit berømte digt *Glæde over Danmark* (Rosen blusser alt i Danas Have). Manuskriptet til dette fædrelandsdigt blev iøvrigt erhvervet på samme auktion af Håndskriftafdelingen selv.

Blandt tegningerne findes et fint prospekt fra "Cavitta paa de Philippinske Øer d. 29. August 1820" (se ovenfor). I andre af Poul Martin Møllers billeder skildres scener fra folkelivet på Java og i Manilla.

MAGNUS 1992

På MAGNUS 1992 har Det kongelige Bibliotek indlagt 3 "bøger" og et litterært "bibliotek":

Danish Legal Publications 1981-1991 og *Dansk Juridisk Bibliografi* 1981-1991, der fra 1990 kun foreligger i elektronisk form, er på MAGNUS 1992 à jourført for året 1991 og bliver i løbet af 1992 à jourført kvartalsvis. *Dansk Juridisk Bibliografi* rummer henvisninger til bøger, artikler, rapporter, betænkninger, anmeldelser, kommentarer til domme etc., ialt ca. 20.000 poster. Pris for kodeord i 1992: 1.000 kr.

Dansk Økonomisk Bibliografi 1988-91 på MAGNUS 1992 udgør et udtræk pr. 15.12.1991 af den tilsvarende database i Statsbibliotekets online-system SOL. Den rummer henvisninger til bøger, artikler, rapporter etc. af danske økonomer og / eller om danske økonomiske forhold, ialt ca. 8.000 poster. Pris for kodeord i 1992: 500 kr.

Biblioteksvejviser 1991 er en fortegnelse over danske biblioteker (forskningsbiblioteker og folkebiblioteker) samt institutioner, foreninger o.lign. med tilknytning til nordisk biblioteksvæsen. Biblioteksvejviseren redigeres og udgives af Danmarks Biblioteksforening og er ikke tidligere udgivet i elektronisk form. Den trykte udgave af Biblioteksvejviser 1991 udkom i januar 1992. Hertil kræves ikke kodeord.

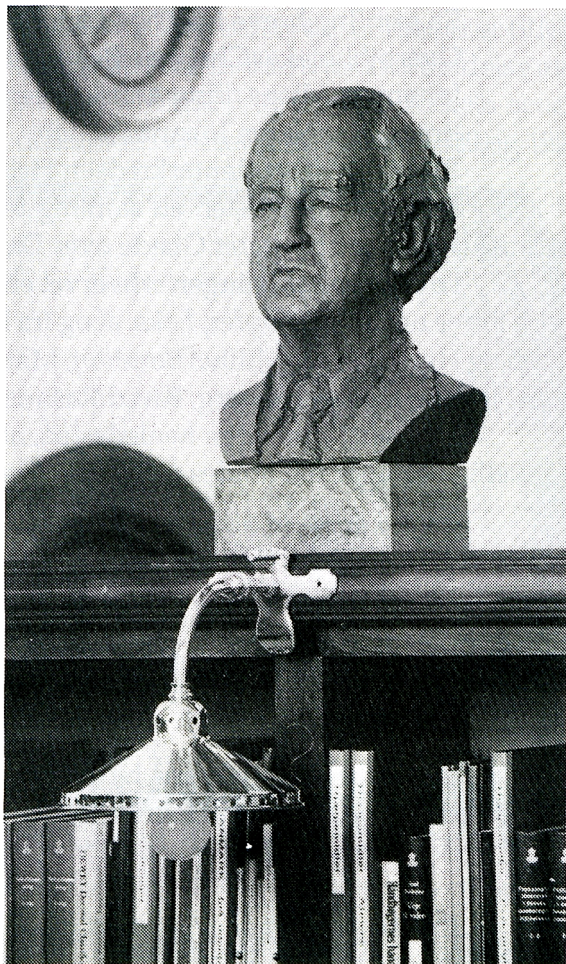
Dansk Nationallitterært Arkiv udgør en samling af danske litterære tekster i bred forstand (romaner, eventyr, digte, skuespil, breve, taler, historiske kilder etc.), der stilles til rådighed for fritekstsøgning og individuelt, ikke-kommercielt genbrug i eget tekstbehandlingssystem o.lign. *Dansk Nationallitterært Arkiv* redigeres af Det kongelige Bibliotek. Teksterne på MAGNUS er stillet til rådighed i elektronisk form af Det danske Sprog- og Litteraturselskab, Center for Oversættelsesforskning ved Københavns Universitet, H.C. Andersen-Centret ved Odense Universitet, Borgens Forlag, Museum Tusulanums Forlag (Københavns Universitet) samt Universitets-Jubilæets danske Samfund.

Dansk Nationallitterært Arkiv rummer i 1992 bl.a. på latin: Saxo Grammaticus, Holbergs Niels Klim; på dansk: værker af H.C. Andersen, Herman Bang, J.P. Jacobsen, Sophus Claussen, Søren Kierkegaard, Hans Egede Schack etc., Homer's Iliaden og Odysseen; på engelsk: H.C. Andersens eventyr. Oplægningen af *Dansk Nationallitterært Arkiv* er betydet af Undervisningsministeriets Mediekontor, hvorfor der ikke kræves kodeord. - Køb af kodeord sker ved Det kongelige Bibliotek.

Fhv. rigsbibliotekar Palle Birkelund fyldte 80 år

Denne begivenhed fejredes på dagen, d. 29. januar 1992, ved en stor og festlig reception i Det kongelige Biblioteks Kantine, afholdt af de to efterfølgerinstitutioner: Det kongelige Bibliotek og Statens Bibliotekstjeneste.

Ved receptionen overræktes bind XXXI af Det kongelige Biblioteks årskrift *Fund og Forskning*, til-egnet fødselaren og grundlagt af samme, og overbibliotekar Erland Kolding Nielsen afslørede en buste i brændt ler af Palle Birkelund, lavet af Anita Rørvig. - Busten er opstillet i Det kongelige Biblioteks Informationsal.

Erhvervelser

Håndskriftafdelingen

Håndskriftafdelingen har i perioden bl.a. erhvervet:

Louis Hjelmslevs efterladte breve og manuskripter.

Sven Møller Kristensens efterladte papirer.

Gunnar Sandfelds teater- og lokalhistoriske arkiv.

Kaj Munks breve til Niels Nøjgaard.

En samling breve fra Thor Lange til familien Nyrop.

Overbibliotekar Christian Bruuns breve til J.S. Deichmann Branth.

Johannes Allens filmmanuskripter.

Breve til maleren Johannes Glob.

Protokol for studenterkredsen Hebe (1872-78).

Poul Martin Møller: en samling breve og manuskripter, bl.a. et manuskriptudkast til digtet Glæde over Danmark.

I øvrigt har afdelingen erhvervet en række andre samlinger og enkelte breve og manuskripter, f.eks. af og fra Nis Petersen, Ole Sarvig, Kjeld Abell og Herman Bang, Julius Bomholt, Martin Andersen Nexø, Poul Reumert, Johanne Luise Heiberg, Knud Rasmussen og H.C. Andersen.

Opmærksomheden henledes på, at nogle af ny erhvervelserne af forskellige årsager må holdes utilgængelige indtil videre.

Kort- og Billedafdelingen

En større samling portrætter, rollebilleder og familie billeder fra boet efter skuespillerinden Lily Broberg, via Flemming Poulsen, Sagførernes Auktioner.

Et større negativarkiv hidrørende fra fotografierne Hanne og Torben Stroyer, Århus. Fra Hanne Stroyer.

En større samling billeder m.v. hidrørende fra læge, dr.med. & dr.jur. Thorvald Madsen. Fra overlæge, dr.med. Sten Madsen.

En stor samling satiriske avistegninger udført af Arvid Møller, der 1930 ff. tegnede til Ekstra Bladet under pseudonymet "Niels Spott". Fra fr. Ninna Knorring.

Et vokspousseret portræt i profil af F.A. Müller, udført 1755 af M.G. Arbien. Erhvervet fra boet efter fr. Else Merete Müller.

Der er i perioden erhvervet fotografier taget af bl.a. Tune Andersen, Magnus Cederlund, Michal Macku og Erik Steffensen.

Orientalisk Afdeling

Orientalisk Afdeling har erhvervet yderligere 4 kinesiske manuskripter fra det sydvestlige Kina indeholdende taoistiske ritualer. Alle fire håndskrifter er illustrerede, dels med ledsagende billeder til teksterne dels med selv-

stændige billeder med ene egen historie. Den sidste type billeder er tilføjet senere til manuskripterne og beretter om Yao minoritetens forbindelse med Tang dynastiets kejsere fra det 8.-9. århundrede og Yao folkets senere skæbne. Manuskripterne kan dateres til tidsrummet mellem 1820 og 1920.

Taoistisk præst i trance. Fiskene og fuglene ved hans fødder er talismaner. To hjælpeånder ses i baggrunden. Illustrationen er fra en Taoistisk manual i rituelle besværgelser, nedskrevet i begyndelsen af det 20. århundrede blandt Yao-folket i det sydvestlige Kina. Manuskriptet er uden titel. - Erhvervet til Orientalisk Afdeling.

Besøg

2. - 3. marts 1992 besøg af 6 fremtrædende baltiske biblioteks- og institutionsfolk. Fra Estland: Vicedirektør Valju Tammaru, Estlands Nationalbibliotek i Tallin og fru Tio Sarapuu, vicedirektør for Videnskabernes Akademi i Tallin; fra Letland: Vicedirektør Aldis Abele, Præsident for Den lettiske Biblioteksforening, Det lettiske Nationalbibliotek i Riga og fru Anna Mauiina, leder af forskningsafdelingen, Det lettiske Nationalbibliotek i Riga; fra Litauen: Rigsbibliotekar Vladas Bulavas, Det litauiske Nationalbibliotek i Vilnius og fru Varniene, Vilnius.

3. marts 1992 havde Det kongelige Bibliotek besøg af Israels ambassadør i Danmark, Nathan Meron med frue.

Onsdag d. 11. marts 1992 fik Dansk Bibliofilklub forevist Boghistorisk Studiesamling ved forskningsbibliotekar Ruth Bentzen.

Udlån til udstillinger

Til udstillingen *Patterns of Jewish life in the World*, Berliner Festspiele 12. januar - 26. april 1992 har Judaistisk Afdeling udlånt håndskrifter.

Billedsamlingen har udlånt fotografier til udstillingen *Fotografer fotograferer billedkunstnere*, der blev vis i Århus Kunstbygning 19. april - 12. maj 1991 og i Bibliotekssalen, Rundetårn, 14. marts - 5. april 1992.

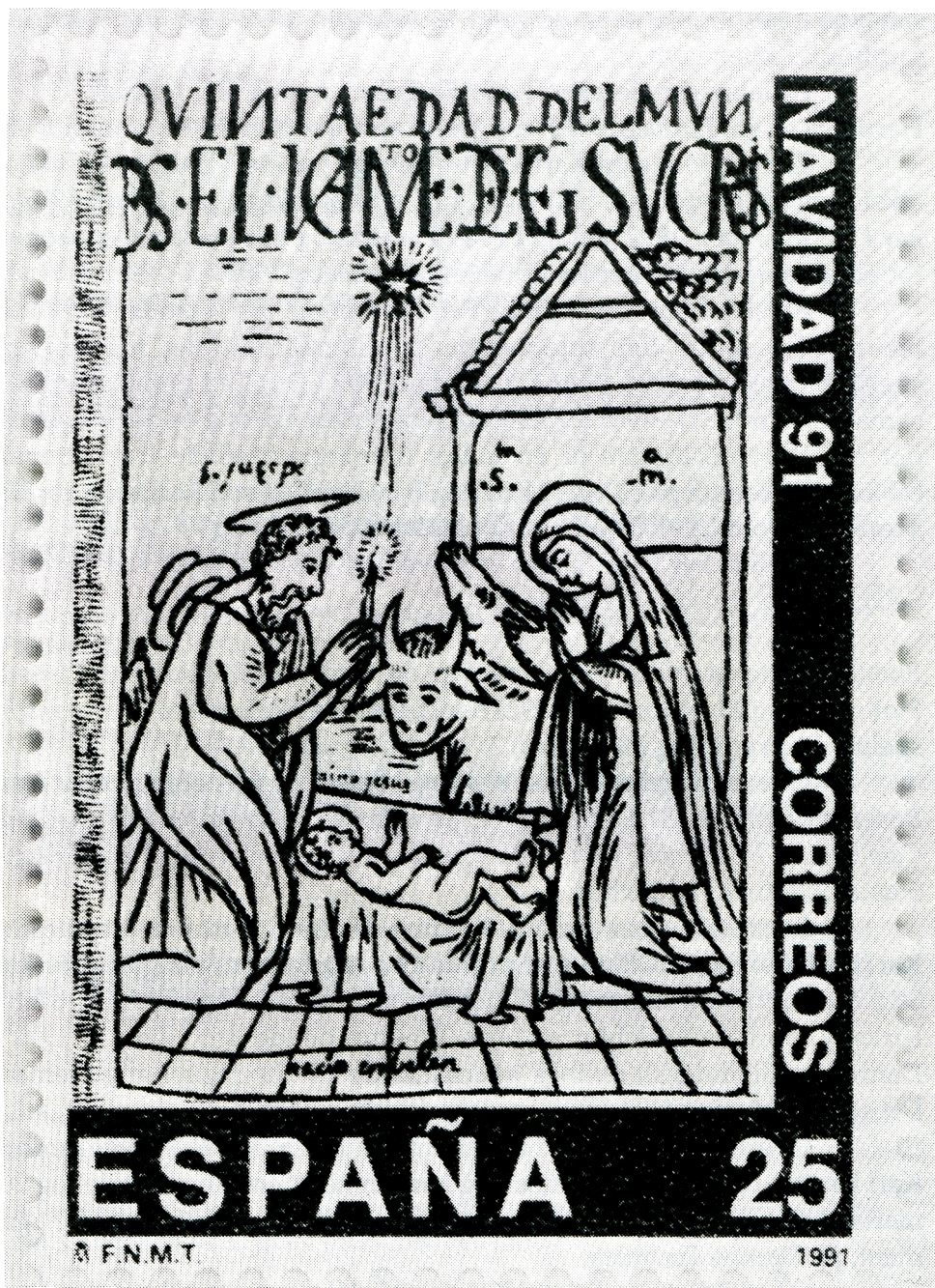
Til udstillingen *Billedhuggeren og balletmesteren. Om Thorvaldsen og Bournonvilles kunst*, Thorvaldsens Museum 26. marts - 14. juni 1992 er der udlånt materialer fra Musikafdelingen og Håndskriftafdelingen.

Personalia

Fhv. rigsbibliotekar og overbibliotekar Palle Birkelund fyldte 80 år 29. januar 1992.

Forskningsbibliotekar Lis Hygum Thomsen fratrådte 31. januar 1992.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen deltog 21. - 22. februar 1992 i konferencen "Kultur - det daglige brød" i Kanonhallen på Østerbro, med oplæg om krav til den kulturelle bevaringspolitik for 1990'erne; deltog 4. - 5. marts 1992 i konference på Trouville om "Turbulens à la carte" for

I Spanien var motivet til et af 1991's julefrimærker hentet i Det kongelige Bibliotek. Det drejer sig om en illustration fra *Nueva Coronica y buen Gobierno*. Håndskriftet, der er på over tusind sider og gennemillustreret, er et bønsskrift fra inkaen Felipe Guaman Poma de Ayala til den spanske kong, Filip III, for at få hans beskyttelse imod erobrerne.

statslige institutionschefer; er valgt til formand 1992-1993 for Historisk samfund, København.

Afdelingsbibliotekar Lene Knudsen deltog 21. februar 1992 i Herning i en konference for EF-rådgivere arrangeret af EF-Kommissionen.

Førstebibliotekar Karl Krarup deltog i panelet i Danmarks Biblioteksforenings konference i Hillerød ang. edb-planlægning i folkebiblioteker 17. - 18. januar 1992; deltog i ERFEK-møde 5 i Edb-Referencegruppen for Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor 4. marts 1992.

Førstebibliotekar Annika Salomonsen er pr. 1. januar 1992 udnævnt til leder af den integrerede samlingsforvaltning for Universitetsbiblioteksområdet; deltog 6. februar 1992 i Dublin i seminar om EF-samarbejde om CD-ROM for nationalbiblioteker og fortalte dér om arbejdet med specifikationen af en fælles brugergrænseflade for nationalbibliografiske data på CD-ROM; deltog 26. - 28. februar 1992 i møde om EF-samarbejde om CD-ROM for nationalbiblioteker i Haag.

Bibliotekar Inger Uldal er blevet valgt ind i Dansk Kartografisk Selskabs bestyrelse som suppleant.

Førstebibliotekar Niels Ivan Boserup og forskningsbibliotekar Lisbeth Holtse deltog 28. - 30. januar 1992 i den 2. europæiske konference om retrospektiv konvertering i München.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen og førstebibliotekar Ivan Boserup deltog 29. - 31. januar 1992 i *International Conference on Retro-spective Cataloguing in Europe: 15th -19th Century Printed materials* i Bayerische Staatsbibliothek i München.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, førstebibliotekarerne Karl Krarup og Steen Bille Larsen, fg. afdelingsleder, forskningsbibliotekar Stig T. Rasmussen, forskningsbibliotekarerne Lisbeth Holtse, Anne-Mette Kirkeby, Barbara Melchior og Ann Welling deltog 4.-5. februar 1992 i Danmarks Biblioteksforenings internatmøde på Hindsgavl, med temaet *Det samarbejdende biblioteksvæsen - teknologiske muligheder*.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen, førstebibliotekarerne Karl Krarup og Steen Bille Larsen og kontorchef Pierre Bigandt deltog 20. marts 1992 i konference om *90'ernes styreform*, arrangeret af Lisberg Management, på Domus Technica.

Overbibliotekar Erland Kolding Nielsen og førstebibliotekar Ivan Boserup deltog 26. - 27. marts i årsmøde og generalforsamling i Danmarks Biblioteksforening, i Randers.